

Spoločné prehlásenie

Amnesty International, Londýn, Veľká Británia
Centra pre reprodukčné práva (Center for Reproductive Rights), New York, USA
Európskeho strediska pre práva Rómov (European Roma Rights Center), Budapešť, Maďarsko
Human Rights Watch, New York, USA
Konzorcium Urobme to, Bratislava, Slovensko
Iniciatívy Ľudia proti rasizmu, Bratislava, Slovensko
Medzinárodnej Helsinskej federácie pre ľudské práva (International Helsinki Federation for Human Rights), Viedeň, Rakúsko
Poradne pre občianske a ľudské práva, Košice, Slovensko
Slovenského Helsinského výboru, Bratislava, Slovensko

k problematike nezákonných sterilizácií rómskych žien na Slovensku

Zákaz zverejnenia do:

Utorok, 22. júla 2003

16:00 Stredoeurópskeho času

22. júla 2003

V januári 2003 inicioval trestným oznámením Úrad Slovenskej vlády pre ľudské práva a menšiny vyšetrovanie nezákonných sterilizačných praktík rómskych žien. Jeho trestné oznámenie bolo reakciou na svedectvá obsiahnuté v správe *Telo i duša: Násilné sterilizácie a iné útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku*, ktorú vydali Centrum pre reprodukčné práva a Poradňa pre občianske a ľudské práva. Tlačová správa toho istého Úradu vlády z 28. januára 2003 zároveň uvádza, že trestné stíhanie bude vedené i proti autorom správy v súlade s trestným zákonníkom Slovenskej republiky pre trestný čin neoznámenia trestného činu v prípade, že sa údaje správy potvrdia a pre trestný čin "šírenia poplašnej správy", ak sú údaje správy nepravdivé.

Dňa 23. júna 2003 podala slovenská vláda správu Parlamentnému zhromaždeniu Rady Európy (ďalej len "Správa PZ"), kde pojednáva o opatreniach, ktoré slovenské orgány podnikli k riešeniu týchto porušení ľudských práv. Správa PZ uvádza, že prebiehajú trestné a správne vyšetrovania vo veci obvinení z násilných a vynútených sterilizácií na Slovensku, a obsahuje záväzok vlády nestíhať autorov správy *Telo i duša*.

Horeuvedené mimovládne organizácie naliehajú na slovenskú vládu, aby riešila kľúčové problémy týkajúce sa vyšetrovacieho procesu a odporúčajú vytvorenie nezávislej komisie na vyšetrovanie obvinení z nezákonných sterilizácií.

Trestné oznámenie na ochrancov ľudských práv

Amnesty International, Centrum pre reprodukčné práva, Európske stredisko pre práva Rómov, Human Rights Watch, Konzorcium Urobme to, Ľudia proti rasizmu, Medzinárodná Helsinská federácia pre ľudské práva, Poradňa pre občianske a ľudské práva a Slovenský Helsinský výbor (ďalej len „my“) vítajú skutočnosť, že vláda SR uznala medzinárodne chránené právo ochrancov ľudských práv dokumentovať a podávať správy o porušeníach a zapájať sa do podpory a ochrany ľudských práv, čo dokazuje jej rozhodnutie nestíhať trestne autorov správy *Telo i duša*. Ako útok na tých, ktorí chránia záujmy rómskych žien, a naznačovaním, že svedectvá žien v správe *Telo i duša* sú nepravdivé, mala hrozba trestného stíhania autorov správy zastrešujúci účinok na rómske komunity. Je vysoko pravdepodobné, že hrozba trestným stíhaním odstrašila obeť nezákonných sterilizácií a zabránila im v podaní občiansko-právnej

žaloby alebo trestného oznámenia alebo v tom, aby spolupracovali s vyšetrovateľmi, a to zo strachu z odvetných akcií.

Vyzývame slovenskú vládu, aby pomocou afirmatívnej publicity zabezpečila, že rómske komunity sú plne informované o tom, že voči autorom správy nebude vedené trestné stíhanie.

Trestné stíhanie

Začatie trestného vyšetrovania vo veci nezákonných sterilizačných praktík je pozitívnou reakciou vlády. Avšak spôsob, ktorým je trestné stíhanie vedené, je problematický, a to v nasledujúcich aspektoch: zdá sa, že boli prijaté unáhlené závery pred vyšetrením všetkých trestných činov súvisiacich so sterilizáciami; ignorovanie kľúčových dôkazov, vrátane nedostatku informovaného súhlasu; a vytvorenie zstrašujúcej atmosféry voči obetiam s tendenciou odradiť ich od vystúpenia. Vyšetrovanie musí byť nezaujaté a dôsledné a musí byť v súlade so zásadami právneho štátu.

V tomto smere teda vyzývame slovenské orgány činné v trestnom konaní, aby:

- **vyšetřili všetky údajné nezákonné sterilizácie v období po páde komunizmu vo všetkých nemocniciach na celom Slovensku;**
- **vyšetrovali všetky trestné činy súvisiace s prípadmi nezákonných sterilizácií, vrátane porušení, ktoré sa týkajú práva na zdravotnú starostlivosť, telesnú integritu a reprodukčné sebaurčenie;**
- **preskúmali podmienky, za ktorých bol udelený súhlas k sterilizácii, a nespoliehali sa len na podpis ako dôkaz súhlasu. Podľa medzinárodných štandardov a medzinárodných lekárskeho združení podpis samotný nie je *de facto* dôkazom plného a informovaného súhlasu, a takisto neexistuje žiadne práve ohrozenie zdravia, ktoré by vyžadovalo, aby lekár vykonal sterilizáciu bez plného a informovaného súhlasu pacienta; a**
- **trestne stíhali tých, ktorí sú za porušenia zodpovední, vrátane, ale nie výlučne, všetky prípady, kedy boli sterilizácie vykonané na maloletých bez súhlasu zákonných zástupcov tak, ako to vyžaduje slovenské legislatíva.**

Vítame záväzok slovenskej vlády viesť vyšetrovanie s „etnickou citlivosťou“, ako uviedla v Správe Parlamentnému zhromaždeniu Rady Európy a naliehame, aby vyšetrovanie bolo vedené spôsobom, ktorý rešpektuje princípy právneho štátu, vrátane práva obetí na dôstojné zaobchádzanie.

Vyšetrovacía komisia

Slovensko sa musí vyrovnáť s minulými i súčasnými praktikami nezákonných sterilizácií, aby sa mohlo posunúť k budúcnosti, kde sú ľudské práva rešpektované. Na osvetlenie špecifických aspektov toho, prečo a ako sa nezákonné sterilizácie na Slovensku vykonávali a vykonávajú, je potrebná vyšetrovacía komisia. Národy, ktoré mali podobné politiky a praxe násilných a vynútených sterilizácií, si uvedomili potrebu uznania a vyriešenia tejto záležitosti alebo riziko v prípade, že by v poškodzovaní spoločnosti pokračovali. Napríklad, Nórsko, Švédsko a Spojené štáty americké sú konfrontované s pravdou, ktorá sa týka bývalých sterilizačných politík a praxe, ktoré vyústili do závažných porušení reprodukčných práv určitých skupín. Ustanovili alebo ustanovujú preto komisie, ktoré skúmajú rozsah týchto praktík, ponúkajú odporúčenia reforiem a odškodnenia osôb, ktorých práva boli porušené. V týchto krajinách sa v súčasnosti obvinenia takýchto praktík vlastne nevyskytujú, ale zodpovední vládni predstavitelia i tak pochopili potrebu vyrovnáť sa s minulými škodami.

Vyzývame slovenskú vládu, aby ustanovila vyšetrovaciu komisiu, nezávislú na trestnom vyšetrovaní, k vyšetrovaní minulých a súčasných sterilizačných praktík.

Mandátom tohto orgánu by malo byť v celom rozsahu vyšetrenie praktík násilných a vynútených sterilizácií počas komunizmu a v období po jeho páde, navrhnutie právnych a inštitucionálnych opatrení ktoré by predchádzali opakovaniu praxe, a odporúčenie finančných a iných odškodnení obetiam. Tento orgán by mal byť zostavený z nezávislých a vysokokvalifikovaných odborníkov z oblasti medicíny a práva a z členov občianskej spoločnosti a rómskych komunít. Odborníci by mali byť najmä zo Slovenska, ale mali by zahŕňovať i medzinárodnú komunitu.

Zhrnutie

Právo na kontrolu vlastnej reprodukčnej schopnosti a telesnej integrity je základné ľudské právo ktoré je upierané mnohým rómskym ženám na Slovensku. Právo informovaného súhlasu so sterilizáciou, právo na presné a úplné informácie o zdravotnom stave, a právo na zdravotné služby poskytované na nediskriminačnej báze sú porušované. Ako člen medzinárodnej komunity a členský štát medzinárodných dohovorov o ľudských právach je Slovensko povinné prísne vyšetriť, ukončiť a odškodniť porušovania ľudských práv páchané na jeho území.

###